

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

Η χειρότερη «ασθένεια» είναι ο ρατσισμός: Οδηγίες προς τον/την εκπαιδευτικό

Βάσια Τσάμη

Μεταδιδακτορική ερευνήτρια,
Διδάσκουσα Κοινωνιογλωσσολογίας στο Τμήμα
Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία
του Πανεπιστημίου Αθηνών

για τη μελέτη & την αντιμετώπιση
της ακροδεξιάς

Βρισκόμαστε σε μια περίοδο όπου τα φαινόμενα κοινωνικών αποκλίσεων, ξενοφοβίας και ρατσισμού οξύνονται σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο ρατσισμός αφορά «κοινωνικές πρακτικές διάκρισης [...] και σχέσεις κατάχρησης της εξουσίας από κυρίαρχες ομάδες, οργανισμούς και θεσμούς», οι οποίες βασίζονται «σε κοινωνικά διαδεδομένες και αρνητικά προσανατολισμένες αναπαραστάσεις από ‘Εμάς’ για ‘Άλλους’» (van Dijk 2008: 103). Τέτοιου είδους ρατσιστικά περιστατικά αναδύονται απροκάλυπτα και γίνονται ακόμα πιο έντονα σε περιόδους κρίσεων (ανθρωπιστικών, κοινωνικών, οικονομικών, υγειονομικών).

Η πρόσφατα εμφανιζόμενη πανδημία COVID-19 επαναφέρει στο προσκήνιο τη διάκριση ανάμεσα στο “Εμείς” και οι “Άλλοι”, ως “Εμείς, οι Υγιείς” (και κυρίαρχοι) και οι “Άλλοι, οι νοσούντες ή οι φορείς ενός ιού” (και μειονεκτούντες). Στο πλαίσιο αυτό, αποδίδονται στερεοτυπικά στους/στις φορείς/ασθενείς διάφορα κοινωνικά χαρακτηριστικά σε σχέση με την εθνικότητά τους, την καθημερινότητά τους, τις συνήθειές τους, τις σεξουαλικές τους επιλογές κτλ. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι που έχουν COVID-19, HIV/AIDS, καρκίνο ή/και άλλες ασθένειες αποκτούν «ταμπέλες» σε σχέση με το ποιοι είναι, πώς μολύνθηκαν από την ασθένεια, γιατί μολύνθηκαν κτλ. Η διαδικασία αυτή ως κοινωνικός στιγματισμός λειτουργεί και αντίστροφα. Δηλαδή, άτομα τα οποία φέρουν συγκεκριμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά συνδέονται στερεοτυπικά με μια συγκεκριμένη ασθένεια ακόμα και αν δεν είναι φορείς/ασθενείς. Σε κάποιες δε περιπτώσεις έχει παρατηρηθεί ότι ο/η «Άλλος/η ως ασθενής» οικοδομείται με μοναδικό κριτήριο την ασθένειά του. Για παράδειγμα, είναι συχνό το ρατσιστικό φαινόμενο ένας/μια ασθενής να κατασκευάζεται αποκλειστικά ως «καρκινοπαθής» ή ακόμα χειρότερα ως «μελλοθάνατος/η», αδιαφορώντας «οι Υγιείς Εμείς» για διάφορες άλλες πτυχές των κοινωνικών ταυτοτήτων των ατόμων αυτών.

Στο πλαίσιο αυτό, στόχος της σύγχρονης εκπαίδευσης είναι να αναδείξει τα στερεοτυπικά χαρακτηριστικά που συνοδεύουν τα άτομα που νοσοούν ή είναι φορείς μιας ασθένειας και να καταπολεμήσει τον ρατσισμό εις βάρος αυτών των ομάδων. Ειδικότερα, οι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος περιλαμβάνουν οι μαθητές/τριες:

- να κατανοήσουν την έννοια της ετερότητας στις διάφορες μορφές της: εθνική, πολιτισμική, θρησκευτική, αναπηρίας,
- να κατανοήσουν τις έννοιες: ρατσισμός, κοινωνικός αποκλεισμός κ.ά.,
- να κατανοήσουν ότι η ετερότητα είναι κοινωνικά κατασκευασμένη,
- να αποδεχτούν την ύπαρξη κάποιων ομάδων με δυσκολίες και να κατανοούν τις ανάγκες τους,
- να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση,

- να αναγνωρίζουν τις δικές τους προκαταλήψεις

(Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. & Π.Ι. 2011: 88)

Θεωρούμε λοιπόν ότι μέσα από το γλωσσικό μάθημα μπορεί να αναδειχτούν και θεματικές που σχετίζονται με τον ρατσισμό και τις ασθένειες. Συγκεκριμένα, στόχοι της παρούσας διδακτικής ενότητας είναι να παρουσιάσει:

- πώς κατασκευάζεται κοινωνικά η ασθένεια,
- πώς αναπαράγεται ο ρατσισμός που σχετίζεται με διάφορα θέματα υγείας,
- πώς μπορούν να καταπολεμηθούν τέτοια φαινόμενα και
- πώς μπορεί να προωθηθεί η ισότητα και ο σεβασμός.

Στο πλαίσιο αυτό, ειδικότεροι διδακτικοί στόχοι είναι οι μαθητές/τριες να μπορούν:

- να προσδιορίζουν πτυχές και είδη του ρατσισμού που σχετίζονται με διάφορες ασθένειες (COVID-19, HIV/AIDS, καρκίνος),
- να αποκτήσουν επίγνωση ότι οι γλωσσικές επιλογές των ομιλητών/τριών συχνά υποθάλπουν και αναπαράγουν ρατσισμό που σχετίζεται με διάφορα θέματα υγείας,
- να αποκτήσουν επίγνωση ότι επίσημοι θεσμοί συχνά αναπαράγουν στερεότυπα που σχετίζονται με διάφορες ασθένειες και διάφορα θέματα υγείας,
- να αντιμετωπίσουν κριτικά τον τρόπο με τον οποίο αναπαρίστανται στα μιντιακά κείμενα άτομα που είναι φορείς ή νοσούν από διάφορες ασθένειες,
- να συνειδητοποιήσουν τα στερεότυπα που συνοδεύουν συγκεκριμένες ασθένειες και τα άτομα που είναι φορείς ή/και νοσούν από τις ασθένειες αυτές (π.χ. επάγγελμα, εθνικότητα, καθημερινές συνήθειες, προσωπικές επιλογές),
- να συζητήσουν για τον ρατσισμό που αντιμετωπίζουν τα άτομα που νοσούν από διάφορες ασθένειες.

Κείμενα λοιπόν τα οποία εμπεριέχουν ρατσιστικές θέσεις και πρακτικές για διάφορες ασθένειες ή κείμενα τα οποία στοχοποιούν τα ίδια τα άτομα που είναι φορείς/ασθενείς μπορούν να αποτελέσουν ενδιαφέρον και αποκαλυπτικό εκπαιδευτικό υλικό ώστε να συζητηθούν στην τάξη τέτοιου είδους θέματα (Παληκίδης 2013). Αυτό θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο του *κριτικού γραμματισμού* (critical literacy), ο οποίος αποσκοπεί στον προσανατολισμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε αναλύσεις που αποκαλύπτουν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα ενισχύουν (συχνά υπόρρητα και

καλυμμένα) κοινωνιογλωσσικές ανισότητες, διακρίσεις και φαινόμενα ρατσισμού (Fairclough 1995: 217). Ένα πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού στοχεύει οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν, να αμφισβητούν και να επιχειρούν να μεταβάλλουν τις κοινωνιογλωσσικές ανισότητες που αναπαράγονται μέσα από τις γλωσσικές, επικοινωνιακές και κειμενικές συμβάσεις (Clark & Ivanič 1999: 64, 240-241). Οι μαθητές/ήτριες, καλλιεργώντας τον κριτικό τους γραμματισμό, μπορούν να προσεγγίσουν την κοινωνική πραγματικότητα και τις κοινωνιογλωσσικές δομές όχι ως φυσικά, δεδομένα και αμετάβλητα στοιχεία, αλλά ως φυσικοποιημένες καταστάσεις υπό διαρκή διαπραγμάτευση και μεταβολή (Fairclough 1989: 239).

Προτείνουμε τέτοιου είδους διδακτικά υλικά να εφαρμόζονται στο πλαίσιο της *ομαδοσυνεργατικής εκμάθησης και διδασκαλίας* (cooperative learning and teaching). Στα θετικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την συγκεκριμένη προσέγγιση, συγκαταλέγονται: πρώτον, η όσο το δυνατόν δυναμικότερη εμπλοκή των ίδιων των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία και δεύτερον, η καλλιέργεια της συνεργατικότητας, της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μαθητών/τριών, της διαλλακτικότητας και της διαπραγμάτευσης για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού (Ματσαγγούρας 2008). Με αυτόν τον τρόπο, αναπτύσσονται τόσο οι δεξιότητες μάθησης (π.χ. κριτική σκέψη) όσο και οι διαπροσωπικές και κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών/τριών (π.χ. συνεργασία, ενσυναίσθηση).

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό προτείνεται να υλοποιηθεί στο πλαίσιο τριών (3) διδακτικών ωρών σε μαθητές/τριες της Β΄ ή/και της Γ΄ Γυμνασίου. Η θεματική «Η χειρότερη “ασθένεια” είναι ο ρατσισμός» μπορεί να ενταχθεί στη διδακτική διαδικασία με αφορμή θέματα της επικαιρότητας, περιστατικά της σχολικής πραγματικότητας, κείμενα από ποικίλα γνωστικά αντικείμενα στο πλαίσιο της διαθεματικότητας (βλ. Ματσαγγούρας 2004), σχολικές εκδηλώσεις, εορτασμούς παγκόσμιων ημερών ή εβδομάδων.

Σχετιζόμενα γνωστικά αντικείμενα, συνδεδεμένες διδακτικές ενότητες:

- Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου, 8^η ενότητα: «Συζητώντας για σύγχρονα κοινωνικά θέματα», Κείμενο 5 [Άνθρωποι και αριθμοί], σελ. 120
- Βιολογία Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου, Κεφάλαιο 4: «Οι ασθένειες και οι παράγοντες που σχετίζονται με την εμφάνισή τους», Υποκεφάλαιο 4.2: «Ασθένειες», σελ. 78-83

Εορτασμοί παγκόσμιων ημερών:

- Παγκόσμια Ημέρα κατά του ρατσισμού

- Παγκόσμια Ημέρα κατά του AIDS (1^η Δεκεμβρίου)

Άλλα:

- Κάποιο περιστατικό διάκρισης ή περιθωριοποίησης μαθητή/τριας λόγω κάποια ασθένειας.

Στη συνέχεια, δίνουμε κάποιες βασικές οδηγίες συνοδευτικές προς το προτεινόμενο διδακτικό υλικό.

Διδακτική ενότητα: Η χειρότερη «ασθένεια» είναι ο ρατσισμός

Προτεινόμενες τάξεις: Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου

Προτεινόμενες διδακτικές ώρες: Τρεις (3)

1^η διδακτική ώρα

- Κατά την έναρξη της διδακτικής ώρας σας προτείνουμε να κάνετε μια σύντομη εισαγωγή στο θέμα της ενότητας και να αναφέρετε τους στόχους της. Σε αυτό το σημείο, θα σας δοθεί η ευκαιρία να διαπιστώσετε τον βαθμό οικειότητας των μαθητών/τριών σας σε θέματα που αφορούν διάφορες ρατσιστικές συμπεριφορές προς άτομα που είναι/ήταν φορείς κάποιας ασθένειας ή/και ασθενείς (βλ. ερωτήσεις σελ. 2).
- Στη συνέχεια, μπορείτε να ξεκινήσετε σε συνεργασία με τους/τις μαθητές/τριές σας να συζητάτε ρατσιστικά φαινόμενα που σχετίζονται με την ασθένεια του κορονοϊού.
- Με αφορμή το ενημερωτικό κείμενο της σελ. 3 με τίτλο «Κορονοϊός», μπορείτε:
  - να ορίσετε τι είναι ο κορονοϊός,
  - να συζητήσετε από που ξεκίνησε και πώς εξελίχθηκε σε πανδημία,
  - να προσδιορίζετε πώς μεταδίδεται και ποια είναι τα συμπτώματά του.
- Στην **πρώτη δραστηριότητα** οι μαθητές/τριες καλούνται να σχολιάσουν:
  - συγκεκριμένες φράσεις για τον κορονοϊό,
  - και να προσδιορίσουν με ποια εθνικότητα συνδέεται ο κορονοϊός.
- Στην **δεύτερη δραστηριότητα**, οι μαθητές/τριες με αφορμή το κείμενο «Πάρτε θέση κατά του ρατσισμού ή της ξενοφοβίας», καλούνται να συζητήσουν:
  - τη σύνδεση του κορονοϊού με την Κίνα ή με άτομα κινεζικής εθνικότητας,
  - τα στερεότυπα που ελλοχεύουν πίσω από τη σύνδεση αυτή,
  - να τοποθετηθούν οι ίδιοι/ες οι μαθητές/τριες απέναντι σε τέτοιου είδους στερεοτυπικές αντιλήψεις.

2^η διδακτική ώρα

- Κατά τη δεύτερη διδακτική ώρα, οι μαθητές/τριες μπορούν να ξεκινήσουν με μία ανακεφαλαίωση/υπενθύμιση όσων συζητήσατε την προηγούμενη ώρα.

- Με αφορμή το κείμενο «HIV/AIDS» στις σελ. 6-7, μπορείτε να ξεκινήσετε σε συνεργασία με τους/τις μαθητές/τριές σας να συζητάτε θέματα που σχετίζονται με το HIV και το AIDS. Αρχικά, μπορείτε:
  - να ορίσετε τι είναι ο HIV και τι είναι το AIDS,
  - να προσδιορίσετε πώς μεταδίδεται και ποια είναι τα συμπτώματά του,
  - πώς θεραπεύεται και ποια αγωγή ακολουθείται στις περιπτώσεις αυτές.
- Στη συνέχεια, **στην τρίτη δραστηριότητα**, οι μαθητές/τριες καλούνται να συζητήσουν τα ρατσιστικά φαινόμενα που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη ασθένεια. Ειδικότερα, καλούνται να προσδιορίσουν:
  - τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που αποδίδονται σε φορείς του AIDS,
  - τις απόψεις, ιδέες, αντιλήψεις που κυκλοφορούν για τους φορείς του AIDS,
  - πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν αυτά τα στερεότυπα.

3^η διδακτική ώρα

- Κατά την τρίτη διδακτική ώρα, οι μαθητές/τριες μπορούν να ξεκινήσουν με μία ανακεφαλαίωση/υπενθύμιση όσων συζητήσατε την προηγούμενη ώρα.
- Με αφορμή το κείμενο «Καρκίνος» (σελ. 10), μπορείτε να ξεκινήσετε σε συνεργασία με τους/τις μαθητές/τριές σας να προσδιορίσετε τι είναι ο καρκίνος και τι είναι ο δευτερογενής καρκίνος ή αλλιώς μετάσταση.
- Στη συνέχεια, μπορείτε να προχωρήσετε στον κριτικό σχολιασμό ρατσιστικών φαινόμενα που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη ασθένεια.
- Ειδικότερα, **στην τέταρτη δραστηριότητα**, οι μαθητές/τριες καλούνται να εντοπίσουν και να σχολιάσουν τις διαφορετικές λέξεις ή/και εκφράσεις που προσδιορίζουν την ασθένεια του καρκίνου (*παλιαρρώστια, επάρατη νόσος, όγκος κτλ.*). Στόχος εδώ είναι τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν:
  - τα στερεότυπα με τα οποία συνδέεται ο καρκίνος μέσα από τις λέξεις και τις εκφράσεις που τον προσδιορίζουν,
  - πώς οικοδομείται η ασθένεια και πώς ο/η ασθενής μέσα από τους όρους αυτούς.
- Συνεχίζοντας, μέσα **από την πέμπτη δραστηριότητα**, οι μαθητές/τριες καλούνται να προσδιορίσουν τον ρατσισμό της λύπησης και να εντοπίσουν πώς λειτουργεί σε ασθενείς με καρκίνο.

- **Στην έκτη δραστηριότητα**, οι μαθητές/τριες μελετούν ένα απόσπασμα από το βιβλίο «Σταύρος Ζουμπουλάκης Έντεκα συναντήσεις: Συζητώντας με τον Στρατή Μπουρνάζο». Με αφορμή το απόσπασμα αυτό, η τάξη καλείται να συζητήσει:
  - ο πώς η κοινωνία συχνά αντιμετωπίζει τα άτομα που νοσούν από καρκίνο,
  - ο γιατί η κοινωνία συχνά αντιμετωπίζει ρατσιστικά τα άτομα αυτά,
  - ο πώς θα μπορούσαν να αντιμετωπίζονται τα άτομα αυτά στο πλαίσιο μιας κοινωνίας ισότητας και αλληλοσεβασμού.
- Στη συνέχεια, **στην έβδομη δραστηριότητα** καλούνται να σχολιάσουν την άποψη του Ραχίν Στέρλινγκ και να τοποθετηθούν ως προς την άποψη αυτή.
- Τέλος, **στην όγδοη δραστηριότητα**, οι μαθητές/τριες καλούνται να χωριστούν σε ομάδες και να δημιουργήσουν το δικό τους σύνθημα/σλόγκαν με στόχο την αντιμετώπιση του ρατσισμού εις βάρος ατόμων που νοσούν από διάφορες ασθένειες. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα μπορεί να παρουσιάσει στην τάξη το σύνθημα/σλόγκαν της και οι υπόλοιπες ομάδες να αξιολογήσουν κάθε σύνθημα/σλόγκαν με βάση τα κριτήρια της σελίδας 18 (ρυθμός, ομοιοκαταληξία, άμεσος και ανεπίσημος λόγος, πρωτότυπες λέξεις ή/και εκφράσεις, χιουμοριστικά στοιχεία κτλ.).

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι οι παραπάνω δραστηριότητες είναι ενδεικτικές και όχι περιοριστικές. Στόχος μας είναι να δώσουμε βασικές κατευθύνσεις στους/στις εκπαιδευτικούς και να τους/τις εμπνεύσουμε να διαμορφώσουν το δικό τους διδακτικό υλικό, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες, όπως η ηλικία, τα ενδιαφέροντα και η δυναμική των μαθητών/τριών τους.

Βασικό περιορισμό για την υλοποίηση του προτεινόμενου διδακτικού υλικού θεωρούμε ότι συνιστούν οι συχνά αρνητικές στάσεις και οι επιφυλάξεις των εκπαιδευτικών. Οι συζητήσεις για θέματα ρατσισμού συχνά μπορεί να θεωρούνται από τους/τις εκπαιδευτικούς «ακατάλληλες» και «επικίνδυνες» για την «ομαλή» και «ελεγχόμενη» λειτουργία της τάξης. Με άλλα λόγια, οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να προτιμούν περισσότερο την ιδεολογική ουδετερότητα της διδακτικής διαδικασίας ώστε να μην επηρεαστεί η σύνθεση και η δυναμική της τάξης (Τσάμη κ.ά. 2019). Υπό αυτή την έννοια, το παρόν διδακτικό υλικό, φιλοδοξεί να πείσει τους/τις εκπαιδευτικούς ότι είναι σημαντικότερη η ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριών σε θέματα κοινωνικών διακρίσεων και ανισοτήτων (ιδιαίτερα για θέματα υγείας) από την διατήρηση ενός «ιδεολογικά διαχειρίσιμου» κλίματος στην τάξη. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι η «ομαλή» και «ελεγχόμενη» ιδεολογική διαχείριση της τάξης πολλές φορές αποσιωπά ή/και

αναπαράγει κοινωνικά και γλωσσικά στερεότυπα και φυσικοποιεί κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις (Τσάκωνα κ.ά. 2020).

Στον πίνακα που ακολουθεί προτείνουμε κάποιες ιστοσελίδες για περαιτέρω εμπάθυνση σε θέματα που αφορούν τις ασθένειες που αναφέρονται στο υλικό μας. Από αυτές μπορείτε να αντλήσετε υλικό για περαιτέρω δράσεις και δραστηριότητες προσαρμοσμένες στις ανάγκες των μαθητών/τριών σας. Σε ορισμένες από τις ιστοσελίδες θα βρείτε, επίσης, ιδέες για φυσικές ή/και διαδικτυακές επισκέψεις ή για την διοργάνωση σχετικών ομιλιών στο σχολείο.

Χρήσιμοι σύνδεσμοι

PRAKSIS Οργάνωση:	Ανεξάρτητη	Ανθρωπιστική	https://praksis.gr/
Θετική Φωνή, άνθρωποι + HIV			https://positivevoice.gr/
HIVAIDS:			http://www.hivaids.gr/i/pliροφορι/hivaids
Σύλλογος Φίλων Παιδιών με Καρκίνο ΕΛΠΙΔΑ:			https://www.elpida.org/
Ελληνική Αντικαρκινική Εταιρεία:			https://cancerhellas.org/
Σύλλογος Γυναικών με Καρκίνο Μαστού Άλμα Ζωής:			https://bit.ly/3zftiAt
Γενικό Αντικαρκινικό – Ογκολογικό Νοσοκομείο Αθηνών Άγιος Σάββας:			https://bit.ly/3xhnpBb
Ευρωπαϊκή Επιτροπή:			https://bit.ly/3pHK5ld
Ευρωπαϊκή Πύλη Πληροφοριών Εμβολιασμού:			https://vaccination-info.eu/el/covid-19/pliροφοries-gia-nosima-covid-19
Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας:			https://eody.gov.gr/disease/aids/ https://eody.gov.gr/disease/karkinos/ https://eody.gov.gr/neos-koronaivos-covid-19/

Βιβλιογραφία:

- Clark, R. & Ivanič, R. (1999). "Editorial. Raising critical awareness of language: A curriculum aim for the New Millennium". *Language Awareness* 8 (2), 63-70.
- Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London & New York: Longman.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London & New York: Longman.
- Ματσαγγούρας, Η. (2004). Η Διαθεματικότητα στα αναλυτικά προγράμματα: θεωρία και πράξη. Στο: Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Ο εκπαιδευτικός και το αναλυτικό πρόγραμμα*

- (σελ. 53-69). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ματσαγγούρας, Η. (2008). *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Παληκίδης, Α. (2013). *Κριτικές Προσεγγίσεις του Ναζιστικού Φαινομένου: Από την Ιστοριογραφία και την Πολιτική Θεωρία στη Σχολική Ιστορική Μάθηση*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Τσάκωνα, Β., Καραχάλιου, Ρ. & Αρχάκης, Α. (2020). «Μετανάστευση και κριτικός γραμματισμός: Η περίπτωση του ρευστού ρατσισμού». Στο Σπύρος Σοφοκλέους (επιμ.), *Πρακτικά του 3^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου: «Γραμματισμός και Σύγχρονη Κοινωνία: Ταυτότητες, Κείμενα, Θεσμοί»*. Κύπρος, Λευκωσία, 11-12 Οκτωβρίου 2019, 525-539 (βλ. [http://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/synedria/literacy/2019/3rd Lit Con Proceedings.pdf](http://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/synedria/literacy/2019/3rd_Lit_Con_Proceedings.pdf)).
- Τσάμη, Β., Καπογιάννη, Ε., Τσάκωνα, Β. & Αρχάκης, Α. (2019). «Το χιούμορ και η διδακτική του αξιοποίηση στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού: Ανίχνευση των στάσεων των εκπαιδευτικών». Ανακοίνωση στο 14th International Conference on Greek Linguistics (ICGL14). Πάτρα, Ελλάδα, 5-8 Σεπτεμβρίου.
- Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. & Π.Ι. (2011). *Πρόγραμμα Σπουδών για τη Διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο*. Αθήνα.
- Van Dijk, T.A. (1991). *Racism and the Press*. London: Routledge.

Η **Βάσια Τσάμη** είναι διδάσκουσα Κοινωνιογλωσσολογίας στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, στο πλαίσιο υλοποίησης της πράξης «Απόκτηση ακαδημαϊκής διδακτικής εμπειρίας σε νέους επιστήμονες κατόχους διδακτορικού». Παράλληλα, εργάζεται στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο ως σύμβουλος-καθηγήτρια και επιβλέπουσα διπλωματικών εργασιών. Συμμετέχει επίσης, ως μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο πρόγραμμα «TRACE: Ανιχνεύοντας τον ρατσισμό στον αντιρατσιστικό λόγο: Μια κριτική προσέγγιση στον ευρωπαϊκό δημόσιο λόγο για τη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση» (TRACE/HFRI-FM17-42, ΕΛΙΔΕΚ 2019-2022) του Πανεπιστημίου Πατρών. Τα κύρια ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν την ανάλυση του (ρευστού) ρατσισμού εις βάρος μειονοτικών (μεταναστευτικών/προσφυγικών, διαλεκτόφωνων) πληθυσμών, την ανάλυση του χιουμοριστικού λόγου, την ανάλυση του τηλεοπτικού και του διαφημιστικού λόγου, καθώς και εκπαιδευτικές εφαρμογές στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού. Πρόσφατη δημοσίευσή της για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση διδακτικού υλικού στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού (*Mass culture, language variation and critical literacy: Design, development and evaluation of a teaching intervention* σε συνεργασία με την Α. Φτερνιάτη και τον Α. Αρχάκη) βραβεύτηκε από το *The Learner Research Network* με το *International Award for Excellence* για το 2020.

Ηλεκτρονική διεύθυνση: tsamibasil@gmail.com

Προσωπική ιστοσελίδα: <https://upatras.academia.edu/VasiaTsami>